

>>

Na toj osnovi potpisane hrvatske kulturne i znanstvene ustanove i organizacije smatraju da je neophodno potrebno:

1. Ustavnim propisom utvrditi jasnu i nedvojbenu jednakost i ravnopravnost četiriju književnih jezika: slovenskoga, hrvatskoga, srpskoga, makedonskoga. U tu svrhu treba izmijeniti formulaciju iz Ustava SFRJ, čl. 131, koja bi morala glasiti ovako:

'Savezni zakoni i drugi opći akti saveznih organa objavljuju se u autentičnom tekstu na četiri književna jezika naroda Jugoslavije: srpskom, hrvatskom, slovenskom, makedonskom. U službenom saobraćaju organi federacije obvezno se drže načela ravnopravnosti svih jezika naroda Jugoslavije.' Adekvatnom formulacijom treba osigurati i prava jezika narodnosti u Jugoslaviji.

Dosadašnja ustavna odredba o 'srpskohrvatskom odnosno hrvatskosrpskom jeziku' svojom nepreciznošću omogućuje da se u praksi ta dva usporedna naziva shvate kao sinonimi, a ne kao temelj za ravnopravnost i hrvatskog i srpskog književnog jezika, jednako među sobom, kao i u odnosu prema jezicima ostalih jugoslavenskih naroda. Takva nejasnoća omogućuje da se u primjeni srpski književni jezik silom stvarnosti nameće kao jedinstven jezik za Srbe i Hrvate.

Da je stvarnost zaista takva, dokazuju mnogobrojni primjeri, a među njima kao najnoviji nedavni zaključci pete skupštine Saveza kompozitora Jugoslavije. Ti su zaključci objavljeni usporedno u srpskoj, slovenskoj i makedonskoj verziji kao da hrvatskoga književnog jezika uopće nema ili kao da je istovjetan sa srpskim književnim jezikom.

Potpisane ustanove i organizacije smatraju da u takvim slučajevima hrvatski narod nije zastupan i da je doveden u neravnopravan položaj. Takva se praksa ni u kojem slučaju ne može opravdati inače neosporenom znanstvenom činjenicom da hrvatski i srpski književni jezik imaju zajedničku lingvističku osnovu.

2. U skladu s gornjim zahtjevima i objašnjenjima potrebno je osigurati dosljednu primjenu hrvatskoga književnog jezika u školama, novinstvu, javnom i političkom životu, na radiju i televiziji kad se god radi o hrvatskom stanovništvu, te da službenici, nastavnici i javni radnici, bez obzira otkuda potjecali, službeno upotrebljavaju književni jezik sredine u kojoj djeluju.

Ovu Deklaraciju podnosimo Saboru SRH, Saveznoj skupštini SFRJ i cjelokupnoj našoj javnosti da se prilikom pripreme promjene Ustava izložena načela nedvosmisleno formuliraju i da se u skladu s time osigura njihova potpuna primjena u našem društvenom životu.

Matica hrvatska

Društvo književnika Hrvatske

PEN-klub, Hrvatski centar

Hrvatsko filološko društvo

Odjel za filologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Odjel za suvremenu književnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Institut za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Institut za književnost i teatrologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik Filozofskoga fakulteta u Zadru

Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Katedra za povijest hrvatskog jezika i dijalektologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Katedra za jugoslavenske književnosti Filozofskoga fakulteta u Zadru

Katedra za stariju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Katedra za noviju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Institut za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Institut za nauku o književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu

Staroslavenski institut u Zagrebu

Društvo književnih prevodilaca Hrvatske

PRODUCED BY

CROATIAN STUDIES FOUNDATION

ABN 67 600 779 421

PO Box 1993 Macquarie Centre

NSW 2113 Australia

PH 02 9850 7040

50th
ANNIVERSARY

OF THE
DECLARATION
ON THE NAME
AND POSITION
OF THE
**CROATIAN
LITERARY
LANGUAGE**

1967-2017

CROATIAN STUDIES FOUNDATION
ZAKLADA HRVATSKIH STUDIJA

ŠTO JE DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA?

Što je *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*? Zašto je *Deklaracija* tako važna za hrvatski jezik, jezičnu politiku i hrvatsku povijest općenito?

Dana 15. ožujka 1967. godine, 140 istaknutih hrvatskih intelektualaca, koji su predstavljali 19 vodećih kulturnih i znanstvenih hrvatskih institucija, potpisali su i dostavili Saboru Socijalističke Republike Hrvatske (SRH) i Saveznom parlamentu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) *Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*.

Deklaracija je pozivala na ustavno saniranje, to jest na jednakost četiri standardna jezika SFRJ: hrvatskog, makedonskog, srpskog i slovenskog i za neometan razvoj i dosljednu uporabu hrvatskog standardnog jezika u školama, medijima, javnosti i političkim forumima, na radiju i televizijskim mrežama kad god su emitiranja usmjerena hrvatskoj publici.

Odmah nakon objave u zagrebačkom tjedniku 'Telegram' (17. ožujka 1967.) *Deklaracija* je izazvala bujicu političkih prosvjeda, pogotovo nakon što je osuđena od strane vladajuće Komunističke Partije. Na *Deklaraciju* se u jugoslavenskim medijima gledalo krajnje negativno i u skladu sa osudom KP o njoj se govorilo i pisalo kao o 'neprijateljskoj propagandi.' Međutim, kao sociolingvistički dokument *Deklaracija* je potkopala i u vremenskom roku do 1971. osudila sve pokušaje Komunističke Partije Jugoslavije da stvori hibridni i umjetni službeni jezik države (hrvatskosrpski).

Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika konačno je dobila svoje dužno priznanje i mjesto u povijesti hrvatskoga standardnog jezika i hrvatske sociolingvistike devedesetih godina dolaskom hrvatske slobode, suverenosti i samostalnosti. Dani od 11. do 17. ožujka, svake godine, proglašuju se kao Dani hrvatskog jezika, kao sjećanje i obljetnica *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*.

Jezik kojim je *Deklaracija* pisana prije pedeset godina može nam se učiniti čudnim pa čak i smješnim iz ove naše današnje perspektive, međutim, nju treba čitati i prihvatiti kao pisanu ispravu u duhu onog teškog i burnog vremena.

Deklaracija je stup ili potporanj hrvatske borbe za slobodu i neovisnost. Ona je međaš u povijesti hrvatskoga jezika, i puno više od toga. *Deklaracija* je prekretnica u jezičnoj politici i u hrvatskoj politici općenito, ona najavljuje početak kraja jugoslavenske unitarne vlasti. Kako to hrvatski akademik Stjepan Babić jednom reče, *Deklaracija* je pobijedila prije potpune hrvatske pobjede, te stoga zaslužuje da se uvijek pamti.

Ove se godine sjećamo *Deklaracije*, slavimo je i izražavamo svoje priznanje za njezin 50. rođendan.

Deklaracija

o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika

Višestoljetna borba jugoslavenskih naroda za nacionalnu slobodu i socijalnu pravdu kulminirala je revolucionarnim preobražajem u razdoblju od 1941. do 1945. Tekovine Narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije omogućile su svim narodima i narodnostima u Jugoslaviji da uđu u novu fazu njihova povijesnog postojanja. Oslanjajući se na temeljna načela socijalizma o pravu svakog čovjeka da živi slobodan od svake podjarmljenosti i o pravu svakog naroda na potpun suverenitet i neograničenu ravnopravnost sa svim drugim nacionalnim zajednicama, Slovenci, Hrvati, Srbi, Crnogorci i Makedonci formirali su federativni savez, sazdan od šest socijalističkih republika, kao jamstvo te uzajamne ravnopravnosti, međusobnog bratstva i socijalističke suradnje.

Načelo nacionalnog suvereniteta i potpune ravnopravnosti obuhvaća i pravo svakoga od naših naroda da čuva sve atribute svoga nacionalnog postojanja i da maksimalno razvija ne samo svoju privrednu, nego i kulturnu djelatnost. Među tim atributima odsudno važnu ulogu ima vlastito nacionalno ime jezika kojim se hrvatski narod služi, jer je neotuđivo pravo svakoga naroda da svoj jezik naziva vlastitim imenom, bez obzira radi li se o filološkom fenomenu koji u obliku zasebne jezične varijante ili čak u cijelosti pripada i nekom drugom narodu.

Novosadski dogovor opravdano je deklarirao zajedničku lingvističku osnovu srpskog i hrvatskog književnog jezika ne poričući historijsku, kulturno–historijsku, nacionalnu i političku istinu o pravu svakoga naroda na vlastiti jezični medij nacionalnog i kulturnog života. Te su tekovine formulirali i ustavni tekstovi, i Program Saveza komunista, političkog predvodnika naših naroda u revolucionarnoj borbi.

Ali usprkos jasnoći osnovnih načela, stanovite nepreciznosti u formulacijama omogućavale su da ta načela budu u praksi zaobilažena, iskrivljavana i kršena unutar širih pojava skretanja u realnosti našega društvenog i ekonomskog života. Poznato je u kojim su okolnostima u našoj zemlji oživjele tendencije etatizma, unitarizma, hegemonizma. U vezi s njima pojavila se i koncepcija o potrebi jedinstvenog 'državnog jezika', pri čemu je ta uloga u praksi bila namijenjena srpskom književnom jeziku zbog dominantnog utjecaja administrativnog središta naše državne zajednice.

Usprkos VIII kongresu, IV i V plenumu CK SKJ, koji su u našim danima posebno naglasili važnost socijalističkih načela o ravnopravnosti naših naroda pa, prema tome, i njihovih jezika, putem upravnog aparata i sredstava javne i masovne komunikacije (saveznih glasila, Tanjuga, JRTV u zajedničkim emisijama, PTT, željeznicama, tzv. materijala ekonomske i političke literature, filmskih žurnala, raznih administrativnih obrazaca), zatim putem jezične prakse u JNA, saveznoj upravi, zakonodavstvu, diplomaciji i političkim organizacijama, faktično se i danas provodi nametanje 'državnog jezika', tako da se hrvatski književni jezik potiskuje i dovodi u neravnan položaj lokalnog narječja.

Osobito važne inicijative privredne i društvene reforme, oslanjajući se na bitna svojstva našeg samoupravnog socijalističkog društva, obvezuju nas da na području svoga djelovanja – jezika, književnosti, znanosti i kulture uopće – poduzmemo sve potrebno da se u neposrednoj praksi ostvaruje i ostvare sva izložena načela našeg socijalističkog sustava.